

enim devenire ad principium non creditum per illationem, ne detur processus in infinitum: ponere autem habitum distinctum a fide quo attingantur principia illativa veritatum fidei est impossibile, quia vel ille habitus esset evidens, et certus, et talem evidentiam non experimur, neque fides resolvitur in evidentiam; vel est incertus, et obscurus, et sic pertinet ad fidem. Secundum inconveniens est, quod si assentimur veritatibus fidei per discursum, assentimur ex vi alicujus connexionis extremorum cum medio; ergo tantum certificamur de illa quantum ipsa connexio manifestat, non quantum auctoritas movet, sed illa connexio, seu deductio discursiva non fit per lumen infusum, sed per lumen naturale, quo cognoscitur bonitas consequentiæ; ergo dependeret assensus fidei ex lumine naturali, et acquisito, quantum ad suam certificationem.

XIII. Ex dictis infertur virtualement revelationem, seu mediatam, vel deductam per discursum, qualis invenitur in theologia distingui specie a revelatione immediata, quæ habetur ex testimonio dicentis, et attingit id quod est credendum de fide, ut latius tradidimus I p. quæst. I, disp. II, art. IV, ubi rejecimus duas sententias extremas, alteram Vasquez I parte, disp. V, cap. III, num. VIII, qui sentit conclusionem deductam ex præmissis de fide, ita esse certam respectu scientis discursum, sicut propositio definita per Ecclesiam, alteram patris Molinæ I parte, quæst. I, art. II, disp. I et II, qui sentit, quod etiam si definitio Ecclesiæ superveniat alicui propositioni, quæ antea non erat de fide, non faceret illam immediate de fide, sed Spiritum sanctum solum assistere Ecclesiæ ne erret, non autem ut rem faciat de fide, quæ antea de fide non erat. Quæ sententiæ cita-

to loco videri possunt impugnatæ.

XIV. Ad fundamentum patris Vasquez respondetur rationem formalem fidei, seu testimonium divinum non attingi distincto actu, et assensu ab eo, quo attinguntur res testificatæ, et revelatæ, sed eodem: sicut eodem actu visionis attingimus lucem, et colorem, et eodem motu attingitur imago, et exemplar, et in universum quælibet ratio sub qua cum ipsa ratione quæ: hoc autem non sufficit ad discursum, neque ex parte objecti, neque ex parte actuum, seu subjecti discurrentis: nam etiam visus externus videt corpus propter colorem, et lucem, non tamen discurret, quia non movetur ex uno ad aliud, sed in uno cognoscit aliud simul, et per modum unius; sic unico actu res creditur propter auctoritatem, non ex connexione unius veritatis movetur ad aliam.

XV. Nec obstat, quod nos possumus formare discursum ex una propositione fidei ad aliam, et talis discursus erit obscurus, et certus; ergo non poterit pertinere nisi ad fidem, verbi gratia, si dicamus: Deus dixit: Verbum caro factum est, ergo id est verum; Ecclesia non potest errare in proponendo, et Ecclesia hoc dicit; ergo hoc est credendum.

XVI. Respondetur duplicem esse discursum, alterum vere illativum, et probativum, quia deducitur ex principio quod se habet, ut vere inferens veritatem deductam: alterum qui licet habeat modum discursus ex parte formæ, non tamen est vere illativus, et probativus conclusionis, sed solum magis explicat id quod continetur in antecedenti, sicut quando ex generali propositione infertur singularis in illa contenta quod non est proprie discursus, sed id quod modo generali, et confuso ponitur in antecedenti explicare in consequenti: unde non indiget arti-

ficio probativo ad id inferendum: et talis discursus potest inveniri circa prima principia, et circa ea quæ per externos sensus cognoscimus, sicut possum formare hunc syllogismum: Quidquid lumine principiorum cognoscitur est verum, sed lumine principiorum cognoscitur quod omne totum est majus sua parte; ergo hoc est verum: Quidquid videmus oculis est existens, sed Petrum video oculis; ergo est existens. Qui discursus non tollunt quod possit cognosci lumine principiorum, et sensibus externis veritas sui objecti immediate, et in se, quia non sunt tales discursus probativi, sed explicativi ejusdem veritatis quæ est in antecedenti, et hoc modo se habent discursus allati in argumento, qui non opponuntur ipsi fidei, sed solum explicant per illum apparentem syllogismum rationem testimonii divini, quod in ipso assensu fidei etiam omni discursu remoto continetur.

QUOMODO AD RESOLUTIONEM FIDEI
INTRET PROPOSITIO ECCLESIE.

XVII. Respondetur ex dictis, Ecclesiam nullo modo concurrere ad rationem formalem, et specificativam fidei, nisi tamquam conditionem, seu intrinsecum applicativum nobis ea quæ fidei sunt, et hoc sufficit ut se habeat tamquam regula fidei in proponendo, non specificando. Explicatur hoc. Nam ratio formalis fidei est auctoritas divina, quæ solum infallibilis est ex se, hæc autem nulli extra Deum communicatur tamquam causæ principali, unde soli Deo credimus tamquam auctori fidei. Cæterum communicari potest applicatio istarum veritatum alteri extra Deum tamquam ministro, et organo divinæ locutionis, et sic primo locutus est Deus

prophetis et Apostolis et per ipsos notificavit Ecclesiæ, per Ecclesiam autem nobis: unde sicut propheta dicebantur quasi calamus Dei scribentis, ita Ecclesia dicitur columna, et firmamentum veritatis, et sicut qui audierunt fidem a prophetis non resolvebant illam in ipsos prophetas tamquam in rationem formalem, sed tamquam in ministros, et instrumenta quibus Deus loquebatur; ita nunc non resolvimus fidem in Ecclesiam tamquam in rationem formalem, sed tamquam in instrumentum, et organum, per quod applicatur nobis ipsum testimonium, et locutio Dei; et licet in isto genere ministerii, et applicationis habeat infallibilitatem, non tamen habet illam per se, et principaliter, sed participative, et ministerialiter, et ideo non sistit ratio formalis fidei in infallibilitate Ecclesiæ, sed per illam tamquam per medium transit ad primam veritatem dicentem, quæ per se, et principaliter est infallibilis.

ARTICULUS III.

*Quodnam sit objectum materiale
fidei?*

I. Respondeo, et dico primo: Objectum materiale primarium, sive subjectum formale veritatum fidei est Deus sub ratione deitatis. Sumitur ex S. Thoma in præsentibus quæstione prima, art. I, dum dicit: « Omnia alia extra Deum credi secundum quod habent aliquam habitudinem ad Deum; » et clarius in prima parte, quæst. I, art. VII, ubi inquit: « Quod in theologia omnia tractantur sub ratione Dei; » et subdit probationem: « Quia subjectum fidei est ipse Deus; est autem idem subjectum principiorum, et scientiæ. » Quod ergo Deus sit objectum mate-

riale, id est, creditum, et cognitum per fidem constat ex supra dictis, dicitur enim Joan. xiv : *Creditis in Deum, et in me credite* : ad Hebr. xi : *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est*. Similiter fides est virtus theologica, ergo habet pro materia circa quam versatur, seu pro objecto materiali Deum, in hoc enim differunt virtutes theologice ab aliis, quod habent pro materia circa quam versantur id quod aliæ habent pro fine.

II. Quod autem dicimus esse subjectum formale fidei, idem est, quod esse subjectum primarium, seu attributionis de quo creduntur plura prædicata quæ Deo attribuuntur per fidem, sicut esse trinum, esse incarnatum, etc. Et dicimus esse Deum sub ratione deitatis, ut comprehendantur omnia, quæ in Deo sunt, et attribuuntur per fidem; non enim solum credimus de Deo unum, vel aliud attributum, verbi gratia, quod sit salvator, vel omnipotens, etc. sed omnia attributa credimus de illo; ergo subjectum istorum attributorum debet esse illud cui omnia conveniunt, et hoc est secundum se, seu ratione deitatis, non secundum unum tantum attributum, licet verum sit quod omnia ista ordinet fides ad salutem nostram tamquam ad finem, qui est effectus, et ideo specialiter considerare dicitur de Deo, ut salvatore. Denique dicitur formale subjectum, quia cætera omnia de quibus fides aliqua credit non attinguntur ab ipsa, nisi prout dicunt aliquam habitudinem ad Deum, ut jam explicamus.

III. Dico secundo : Ad objectum secundarium materiale fidei non solum pertinet Deus, sed multa alia præter Deum, ut tamen dicunt aliquam habitudinem ad ipsum, et ita Deus non est adæquatum objectum materiale fidei extensive loquendo, sed potest dici objectum adæqua-

tum formaliter, quia alia non sunt credita, nisi sub habitudine ad Deum. Tota ista conclusio constat ex littera articuli primi, et prima ejus pars est manifesta, cum multa sint revelata in sacra Scriptura, quæ non sunt Deus. Secunda vero pars etiam constat, quia si objectum principale fidei ut est virtus theologica est Deus, omnia quæ sunt extra Deum non pertinebunt ad talem virtutem, nisi ut induunt aliquam habitudinem ad Deum, vel ut sunt aliquid Dei, vel aliquo modo ad Deum ordinantur.

IV. Dico tertio : Non repugnat dari ordinem inter ipsa objecta materialia fidei, ita quod quædam sint principaliora aliis, et implicite contineant alia, non tamen inter illa est aliquis ordo illationis, vel majoris infallibilitatis in credendo. Prima pars conclusionis sumitur ex D. Thoma in hac quæstione septima, ubi inquit : « Ita se habent in doctrina fidei articuli fidei, sicut principia per se nota in doctrina naturali, in quibus in principiis ordo quidam invenitur, ut quædam in aliis implicite contineantur, sicut omnia principia reducuntur ad illud, tamquam ad primum, impossibile est simul idem esse, et non esse, et similiter omnes articuli reducuntur, et continentur in aliquibus primis, quales sunt illi duo, quod Deus est, et quod remunerator est, sicut dicitur Hebr. xi : *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* » Constat etiam non omnes æqualiter obligari ad fidem explicitam circa credibilia, omnes tamen obligari ad ea quæ sunt principaliora, et in quibus alia continentur, præcipue enim sunt digniora ea, quæ de Deo credenda sunt, quam de creaturis : non ergo repugnat fidei prioritas, seu ordo principalitatis, et dignitatis inter credibilia,

neque quod aliqua implicite contineantur in aliis, tamquam in principalioribus, nec tamen hoc sufficit ad discursum, nam etiam in principiis sine discursu notis unum principium continetur in alio, tamquam in digniori, nec tamen unum principium probatur per discursum ex alio, non ergo quæcumque continentia unius in alio implicite sufficit ad fundandum discursum per medium probationis, et illationis, licet sufficiat ad explicandum magis id quod implicite continetur in alio.

V. Secunda vero pars conclusionis quantum ad hoc, quod non sit ordo illationis inter credibilia in ordine ad actum credendi constat ex dictis præcedenti articulo, quia credere non est probare, neque discurrere : quod vero non sit ordo credibilitatis, sed tanta sit credibilitas in uno objecto, sicut in alio, nec unum præstet alteri credibilitatem, videtur negari ab aliquibus, quibus accedere videtur Suarez disp. ii de fide, sect. iv, revera tamen non loquitur de ipsis objectis materialibus, quasi unum prius creditum præstet alteri rationem credendi, sed solum loquitur de ordine inter objectum formale, et materiale : constat enim quod ratio formalis credendi, seu testimonii præbet credibilitatem objectis materialibus creditis, non tamen propositiones aliquæ creditæ prius in quantum creditæ sunt præbent aliis rationem formalem credendi.

VI. Ratio ergo hujus partis est, quia credibilitas objectorum solum fundatur in auctoritate, et testimonio dicentis; ergo unum credibile non accipit suam rationem formalem ex alio prius credito ratione alicujus connexionis cum illo, sed ex sola auctoritate dicentis; ergo non est ordo, et prioritas inter ipsa credibilia in ratione credibilitatis, ita

quod unum sit alteri ratio credendi. Bene verum est, quod inter ipsa credibilia unum proponitur, et apprehenditur prius quam aliud, quia non semper omnia proponuntur, et ipsa explicatio fidei successu temporis crevit, sed hoc per accidens est fidei, et non ab intrinseco, sed ex parte subjecti credentis, cui successive res proponuntur. Unde in Angelis invenitur fides, sicut in nobis, sine hac successione.

VII. Quod autem existimat Suarez quando fides in initio generatur in nobis distinctis actibus credi illud principium : Deus dixit, et Deus est verax. Deinde alia credibilia, verbi gratia, Deum esse trinum, et incarnatum, etc. ita quod prius credatur Deum dixisse, deinde ipsa res dicta, id quidem incertum est, non oportet ut semper fiat distinctis actibus, quin potius illa propositio Deus dixit nunquam creditur separata ab aliquo credibili, quod est dictum, nec enim credimus Deum dicere ut sic, sed Deum dicere hoc vel illud, et ideo illa propositio Deus dixit semper includitur in aliis credibilibus, quæ ratione talis dicti, et testimonii credenda proponuntur, et ita eodem sensu attingi possunt; illa autem propositio Deus est verax, seu prima veritas, licet possit etiam seorsum credi ab aliis credibilibus, quia ipsum attributum veritatis etiam est res credita, tamen in ipso testimonio Dei propter quod credimus alicui veritati necessario imbibitur illa ratio primæ veritatis; credimus enim illi propositioni ut testificatæ a prima veritate, et consequenter ipsi primæ veritati credimus ut dicenti; continetur ergo ibi prima veritas, seu Deum esse veracem, et sic non semper seorsum ab aliis veritatibus attingitur. Itaque sicut lux non solum est ratio videndi colores, sed etiam res visa, ita et ipsum tes-

timonium Dei ut a veritate prima est res credita in se et simul ratio credendi alia, non tamen debet præsupponi aliquod principium ex istis, ut cognoscitur lumine naturali, sicut fide humana, quæ cum sit fallibilis bene potest juvare, et præsupponere aliam cognitionem certiore, a qua firmetur, ut quod per experientiam cognoscatur hunc hominem loqui, et esse veracem: at vero fides divina non potest sumere firmitatem ex aliqua cognitione luminis naturalis, cum certitudo ejus sit generis longe superioris scilicet supernaturalis.

VIII. Unde licet lumine naturali cognoscatur Deum esse veracem, et ipsa experientia videamus Ecclesiam aliqua nobis proponere de fide, tamen fides non accipit aliquam firmitatem, vel credibilitatem ex illis, ut cognitis lumine naturali, vel experimentali, sed ex solo testimonio divino, licet ea quæ lumine naturali cognoscuntur possint ad fidem præsupponi tamquam aliqua dispositio remota, seu tollens impedimentum.

IX. Si inquiras an inter objecta materialia fides theologicæ, et christianæ computari debeant illa, quæ privatis revelationibus aliquibus revelantur, sed non proponuntur per Ecclesiam, neque pertinent, aut conducunt ad ea, quæ sunt contenta in Scriptura, ut si Deus revelaret mihi quot stellæ sunt in cælo, vel quot arenæ in mari, ad hoc respondebitur infra disputatione tertia.

DISPUTATIO II.

DE CERTITUDINE, ET OBSCURITATE FIDEI.

Triplicem possumus evidentiam considerare, et de ejus oppositione

cum fide disputare. Prima est, evidentia ipsius objecti secundum se: secunda est, evidentia ipsius testimonii, et revelationis divinæ: tertia est, evidentia ipsius credibilitatis. De prima est dubium an formaliter excludat fidem a subjecto: de secunda an excludat fidem si non formaliter, saltem virtualiter, et per discursum formatum ex evidentia revelationis cum evidentia infallibilitatis divinæ: de tertia est dubium an evidentia credibilitatis attingatur ab ipso habitu fidei.

ARTICULUS I.

Utrum evidentia objecti repugnet cum fide in eodem subjecto?

I. Dupliciter potest intelligi quod fides petat inevidentiam, uno modo, ex parte medii, seu motivi assentiendi veritatibus, quas attingit, ita quod hoc medium sit obscurum in se: alio modo ex parte subjecti; ita quod requirat pro subjecto capaci fidei, quod tale subjectum non videat id quod credit, et sic resultet in objecto credito denominatio extrinseca non visi, sicut e contra a vidente resultat in objecto denominatio visi, unde si objectum sit visum amittetur fides, quia deest conditio necessario requisita in objecto, scilicet non esse visum a credente, et primo modo nullus potest dubitare fidem esse inevidentem, et obscuram, tum quia id apertissime docet Scriptura Hebr. xi: *Fides est argumentum non apparentium.* D. Thomas explicans hæc verba Apostoli: «Id est, inquit, certa apprehensio eorum quæ non videntur. Quod si quis vellet ista verba ad debitam formam reducere, posset dicere quod fides est habitus mentis quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non

apparentibus. Hactenus D. Thomas.» Item iii contra gentiles, cap. xl, num. iii: «Qui credit, inquit, assensum præbet his quæ sibi ab alio proponuntur quæ ipse non videt, unde fides magis habet cognitionem auditui similem quam visioni.» Rursus D. Paulus i ad Corinth. xiii: *Videmus nunc per speculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* D. Thomas explicans hæc verba: «Nos, inquit, cognoscimus Deum in vita ista, in quantum invisibilia Dei per creaturas cognoscimus, et ut dicitur Rom. i, et ita tota creatura est nobis sicut speculum quoddam, quia ex ordine et bonitate, et magnitudine quæ in rebus a Deo causata sunt venimus in cognitionem sapientiæ et eminentiæ divinæ, et hæc cognitio dicitur visio in speculo. Per speculum, inquit Apostolus ad denotandam visionis obscuritatem, in ænigmate ad denotandam cognoscendi difficultatem; nam ænigma proprie quæstio est seu propositio qua sub involucri signorum quæritur aliquid, proindeque ad conjectandum et explorandum difficilis est. Dicit aliquis ullam implicare contradictionem quod aliquis habeat fidem et simul habeat evidentiam respectu ejusdem objecti. D. Joannes capite xx dicit de S. Thoma Apostolo: *Ipse vidit et credidit.* Præterea evidentia et inevidentia sunt compatibles circa eandem rem ad minus successive ut patet in diaphano quod modo est lucidum et modo tenebrosum, unde concluditur quod aliquis potest evidenter per demonstrationem aliquid cognoscere et tandem facta revelatione id credere quod antea cognoscebat ut patet de philosopho christiano qui habet demonstrationem evidentem de hac veritate Deus est, qui si convertatur ad fidem debet credere eandem veritatem, et tamen non admittit demonstrationem; ergo

non repugnat simul in eodem intellectu esse actum evidentem scientiæ, et obscurum fidei, si quidem isti duo actus et assensus non confunduntur, et coalescunt in unum tertium, sic enim se corrumpent, et neque crederet talis homo, neque scientiam haberet de illa veritate, quod est contra experientiam. Minor constat, quia iste philosophus sic conversus ad fidem non amittit demonstrationem philosophicam quam ante habebat, sicut neque illam amittit theologus, qui habet fidem, et demonstrat Deum esse. Major autem est certa, quia ille philosophus convertitur ad Deum, et fit fidelis; ergo credit per fidem Deum esse, nam juxta Apostolum Hebr. xi: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est,* quod Tridentinum sessione vi, capite vi, explicat de actu fidei.

II. Responsiones ad hoc argumentum, principaliter reducuntur ad tres. Prima, quod ille qui habet demonstrationem de Deo si convertatur ad fidem non credit actu illam veritatem, sed solum in præparatione animi, nec habet majorem certitudinem de illa veritate, quam philosophus qui non est fidelis: secunda, quod de facto habet majorem certitudinem quantum ad illum actum, quia habet fidem de illa veritate, et non scientiam: tertia, quod habet simul actum evidentem scientiæ cum certitudine fidei quod dupliciter explicatur: uno modo dicendo, quod est unus actus, qui simul habet utramque rationem, et evidentiam scientiæ, et certitudinis fidei: alio modo, quod est unus actus specie distinctus a scientia et fide eminenter tamen continens utramque perfectionem.

III. Contra istas solutiones insurgit pater Suarez. Contra primam, quia incredibile est, quod ille philosophus fidelis non assentiatur firmiter illi veritati, quam philosophus gen-